

ЭДЭБИШЛАТ И Н Ч Э С Ə Н Ə Т

«ЛИТЕРАТУРА И ИСКУССТВО»

Азербайжан Язычылары Иттифагы вэ Азербайжан ССР Мэдэнијјэт Назирлијинин органы

Орган Союза писателей Азербайджана и Министерства Культуры Азербайджанской ССР

№8 (1364)

Шәнбэ, 19 фэврал 1965-чы ил

Гијмэти 4 гөпик.

БИР КИТАБЫ ВƏРƏГЛƏДИКЧƏ...

Г А Р Ш Ы М Ы З Д А галын бир китаб вардыр. Китаба ше'рлэр, поемалар, һекәјәлэр, тәрхүмәләр, әдәби-тангиди мәгаләләр, хәтирәләр вэ пјес топланмышдыр. Әсәрләр жанр етибары илә чох мұхтәлифдир; ләкин онларын фикри, идеясы, мәгсәди бирдир. Буна көрә китаб күлл һалында ваһид бир әсәр тәсирини бурадыр. Ону вәрәгләдикчә сәһифәләр архасындан мүәллифин кечиб кетдији һәјат вэ Јарадычылыг Јолуну иләмәк, онун һансы мәгсәдә, һансы идеалара хидмәт етдијини, һансы амаллар угрунда чалышдыгын көрмәк мүмкүндүр.

«Нәсилләрдән нәсилләр» адланан вэ Азербайшәр тәрәфиндән бураһылан бу китабын мүәллифин ушагларын севимли Јазычысы, муғарчим вэ тангидчи кими танынан Микајыл Раагулузадәдир. Илк дөфәдир ки, онун белә һачмили, бир чилдә сечилиши әсәрләрн чалдан чыхыр. Көрүнүр ки, бу чилдин үзәриндә о, диггәтлә ишләмиш, Јахшы нүмунәләр сечмәјә, чох-чөһәтлг Јарадычылыгында әһәмијјәт кәсб едән, марәг доғурап әсәрләри охчуларә тәгдир етмәјә хүсуси сәј кәстәрмишдир.

Мәсәләләрн санки һекәјәләрн дә давам етдирмиш, өз фикир вэ арууларынн тамамламышдыр.

Одур ки, бу әсәрләри бир-бириндән айрмаг олмаз. Һәмни әсәрләрин әкәсәријјәти мүвәф-фәғијјәтлидир, тәрбијәви тәсир күчүнә маликдир, мәналыдыр, марәглыдыр. Буларын чоху балача охчуларын һүсрәгәтәвин, мәһәббәтини газәмишдыр. Мәсәлән, «Ән дәдлы мейвә», «Саат» ше'рләрини, «Гарагуш Јувасы» поемасыны, «Чинајәт вэ чәзә» һекәјәсини вэ башгаларынн мисал кәстәрмәк олар.

Тәбиәт вэ һејванат әләми, Вәтән мәһәббәти, ана торпагымызын һәмәтләри, совет халгынын мә'нәви гүдрәти, өлкәмизин бүтүн дунјадаки тарихи гәләбәләриндән, бәјүк гуручулуғ ишләримизин вүсәтиндән доған ифтихар һисси, хүсусилә гәһрәмәнилгә, икдилликлә долу һадисәләр Јазычынын диггәт мәркәзиндәдир. Буларла Јанашы, о Јени техникәјә, бейнахалг мунасибәтләрә бикәнә дәјилдир. Бир тәрәфдән тәбиәт ләһәзләринн тәсвир едир, гушлардан бәһс ачыр, о бирн тәрәф-

даки мисралар нә гәдәр сәһимдир:

Јә кәлир!
Бағтамызла Јајлага көчүрүк биз.

Орда достларымыз вар:
Гызыл күнәш,
хош һавә,
сәдәғли гум,
кәј дөниә!

«Боз бүлбүлүн һәғмәләри» адлы поетик парчада, «Чинајәт вэ чәзә», «Гу колү», «Тәзә көјөрчин» һекәјәләриндә һәјатли күчлүдүр. Азербайжан тәбиәтинин чәли, доғун тәсвири, марәғли ов әһвалатлары, гушларын һағгында мә'лумәтләр, гогуғлардаки һадисәләр һәмни әсәрләрин өсәс чаны һәмни әсәрләрин аһәтләри. Аһчә әнчирин, Јахуд гызыл гызыл тәсвирләринн диггәтлә Јанашылса, буларын Јазычы тәрәфиндән ичә ичәләклә, дөггилликлә тәсвир олуғуну көрмәк мүмкүндүр. Мәсәлән: «Тәзә гүфәкни сифтәси» һекәјәсиндәки тәсвирләри охутудан сонра гызыл гызыл көрмәјә бир адам ону асанлыглә тәсәвүрүнә кәтирә бләр.

Һекәјәләрдә тәсвир олуван,

ринә бәһзәмәјә тәләји марәғли еписәдларла чәһләндирәсмишдыр.

Бәзи зәһф, мүәллифин кенәләриндән ашагы сәғијјәт Јазылым әсәрләрин бирчәлә дигә салынымасы, бичә, китабын нөгәсанларидан бирдир. Бу нөгәсан ше'рләр арасында кәзә даһа чох чарпыр. Бәзи ше'рләр үмуми әһәккә сечилмиш вэ китабада Јад кәтирәдир. Буна «Бәјәз кәчәләр», «Дөниздән чыхан күнәш», «Бәһшәләр ачылаңда» вэ башта бу кими ше'рләри мисал кәстәрмәк олар. Мүәллиф онлары сечилиши әсәрләринә салмајә биләрди.

Бу чөһәтдән, жанр мұхтәлифлији хәтирәнә китаба даһа едилмиш мәнзүм «Сәдәғәт» пјеси дә истәнилән сәғијјәт дәјилдир. Пјес муһарибә дөүрүндә, арха чөһәдәки һадисәләр һәср едилмишдир. Мөвзү, марәғли вэ һәчбәдир. Ләкин һадисәләрин инкишәфиндә гәдәриачылыг өзүнү кәстәрди. Персонажларын диялдә тәһтарәғли сөзләр вардыр, онларын характери ачылымашдыр. Аз-чох Јада галан сурәт һәсрәтдир. Умумијјәтлә, бҮ пјес марәг доғурмур.

Јазычынын тәрхүмәләри овуқ чөхчөһәтлг Јарадычылыгына өсәсини тошкил едир вэ китаба һағлы олараг, онлара хәл-ләр верилмишдир. Бу тәрхүмәләр онун габил, тәһрибәдән бир мүтәрчим олуғуну кәстәрди. Мүвәфғәғијјәтлг тәрхүмәләр ичиндә еләләри вардыр, ки, хүсуси гәјд едилмишдир. Көтенин «Фауст»ундан тарча, һ. һейненин «Шаир Фирдәвси» әсәри, Мајаковскинин ше'рләри, А. Дәрбининин «Бәхтијәр» поемасы, бичә, һәмил тәрхүмәләрдир, дикәр классикләрдән етдији тәрхүмәләр дә гијмәтләдир.

Китаба публицистик, әдәби тангиди мәгаләләрдән, гәјдләрдән, хәтирәләрдән, шаирләр һағгында тәссүрәтлардан бәзи нүмунәләр верилмишдир ки, булар да марәг доғурмур.

Бу галын китабы вәрәгләдикчә Јорулмадан чалышан, бүтүн варлыгы илә ше'р, сәғијјәт бағланан, зәһмәткеш, сәдә, тәвазәнар, мейрибан бир китабын сурәти көз өгүндә чалдыр. М. Раагулузадә Јенә Јазык Јарадыр, кәч һәслимизин тәрбијәси угрунда бәјүк әәмлә чалышдыр. Олун гүвәсәи вэ евержиси түкәммәдир.

«Нәсилләрдән нәсилләр» китабы Азәрәшрин ушаглар, кәчләрә вердији гијмәтлг һәдиздир. Бу китаб кәстәрлик ки, о, өмрүнү чох мәс'улијјәтлә, мә'налы, мүһүм бир мәсәлә, кәч һәслимизин тәрбијәси һәср етмишдир! Бу шәрәғли Јолда сәч ағартмага дәјәр.

Тоғиң МАҺМУД

ТӘН И Д ВƏ БИБЛИОГРАФИЈА

дән техникәмызын һәдизләриндән, тозсорандан, радио, телевизордан Јазыр. Бу мәсәләләр һекәјәләриндә башга шәкилдә давам етдирилер. Јазычы, кәһ овал һағгында ушагларда тәсәвүр Јарадыр, кәһ да Бақыдаки көһнә шәһәрлә тәзә шәһәрин мәнзәрәсини тәсвир едир. («Нахышылаш», «Тәзә шәһәр, көһнә шәһәр» һекәјәләри).

Ушаг психологјясына уғун көләң сәдә, көзәл, мә'налы парчалар китабада чохдур. «Чинәк сәрчәләр» ше'рини мисал кәстәрмәк олар. Ше'р чох ойнаг, јүнкүл вәзилә Јазылмыш, фикри, мәгсәди олдугча адың ифадә олунмушдур. Бу һәғгәи-пәзәрәдән «Саат», «Аг дана», «Гушларла вэ ишини вар», «Дүјмә» вэ башга ше'рләр мүвәфғәғијјәтлг вэ әһәмијјәтлидир.

Бәзән М. Раагулузадә ејни мөвзүдә һәм ше'р, һәм дә һекәјә Јазымышдыр, булар бир-бирини давам, кими сәсләди. Пионерләр, көјөрчинләр һәср етдији ше'рләрдә, һекәјәләрдә ејни мөвзү гәләмә алынса да мөвзү башга-башга шәкилдә һәлл олунмуш, мүәллиф фикри, мә'насы етибары илә онлары бирләшдирә билмишдир.

М. Раагулузадәнин овчулудан, тәбиәтдән Јаздыгы ше'рләр, поемалар вэ һекәјәләр хүсусилә фәргләвир, чох марәғли вэ чәһлидир. О һәјәти, тәбиәти чох көзәл билдир, дујур. Буна көрә дә тәсвирләриндә тәбиәтти, дөггилли, ияндырычылыг вардыр. «Бизим Ја» ше'риндә мүәллифин ушагларын дили илә Јаздыгы ашагы-

«Машә» адлы доғула бағлы һадисәләр, гызыл гызыл гызуғда вурмаг истәјән нашы овчуғун күлүнч вәснјәтләри, го-ча гарынын аг көјәрчишә әләгәдәр еписәдлары М. Раагулузадә тәрәфиндән марәғли ишләнмишдир. Бүтүн буларын овчулуғу севән, тәбиәти Јахшы билән бир адам Јаза биләрди. Јахуд турач, гырговул ову илә әләгәдәр блан «Јаралы көјәрчин» адлы һекәјәни кәстәрди. Бу гушлар һағгында верилән мә'лумәт ичә дүздур, дөггилдир, онларын хүсусијјәтләрини ачыб кәстәрди. Бу мә'лумәтдан сонра тәсвир олунан әһвалат марәғлыдыр, төһни вэ чәһлидир. Әһвалатны өзүндә дә овчулуғун сирләринә аид бәзи чөһәтләр ашкәра чыхыр. Јазычы буғула кифәјәтләмишдир. Јени бир һадисәнин баш вердији тәсвир едир. Тәбиәт һадисәләрини Јахшы билмәјән адам бу һекәјәләрдән чох шеј өјрәнә биләр.

М. Раагулузадәнин бу әсәрләри һәјат муһабидләрини мәһсулулур. Ушагларын, көңләрин тәрбијәсиндә хүсуси әһәмијјәти вардыр, онларын тәбиәт һағгындагы тәсәвүрүнү кенишләндирди.

Китабадан дикәр әсәрләрдә гәһрәмәнилгә мотивләринә хүсуси әһәмијјәт верилмишдир. Јазычы поемаларында Бәјүк Вәтән муһарибәси илләриндә мисләнсә икдилликләр кәстәрмиш Лейла, Аслан кими гәһрәмән сурәтләри Јаратмышдыр. Һәр инкиси мәғин, мәрд, горһмаз, Јенилмәз инсандыр. Онлар олуғдән чәкнимәдән фашистләрә гаршы амансыз муһарибә апарыр, бәјүк фәдакарлыг кәстәрирләр. Поемалар илә сәләшән «Сәһәр шәғәғи» һекәјәсиндә дә өз халгынын азадлыгы угрунда харичи империалистләрә гаршы вурушан корәјәли гәһрәмән Кимин чәһли сурәти Јарадылымшдыр. Ким дә бизим Лейла, Аслан кими шүчәтлг вэ горһмаз бир икдилдир! Бу әсәрләрин кәч һәслимизин муһарибә рүбдә тәрбијә едилмишиндә хүсуси әһәмијјәти вардыр.

«Адашлар» адлы һекәјә һағгында ағрыча данышмаг олар. Бу һекәјә кәч матрос Азәдин узаг сәфәрләрдә башына кәләп әһвалатларә һәср олунмушдур. Америка империалистләринә гаршы ифрәт ојадан бу әсәрдә ики әләмин муғәјнисәп верилмишдир. Харичи өлкәнин ушаглары илә бизим совет ушагларынын һәјәти, бир-би-

Чилдә топланан әсәрләр мүәллифин гыркилик әдәби әһәмијјәти бәһрәсидир, кечиб кәддији Јолун ағрычыларын кәстәрән, бүтүн Јарадычылыгыны әһәтә етмәсә дә, онун һағгында там тәсәвүр Јарадан, икәналарын, әдәби хүсусијјәтләрини, дунјакоғушуну, фикирләрини өкс етдирән нүмунәләрдир. Китаба мүғәддәмә верилмәсини нөгәсанлыдыр, әмма Микајыл Раагулузадә «Автобиография өзәзинә» адланан ше'рини Јазычы, вэ бу, ше'р һәр, һансы мүғәддәмәдән дә марәғли чыхмышдыр. Китаб Јазычынын һәјат Јолу һағгында тәсәвүр Јарадан бу ше'рлә башлајыр.

М. Раагулузадә әдәбијјәти мөвзүдә кәч нәслин тәрбијәси угрунда чалышан хадимләрдән бирдир. Чилдәки әсәрләрдә өсәс апарычы мәсәлә Јүксәк тәрбијә мәсәләсидир. Јазычы һәјәтиндә бу уча, бу јүксәк мәсәләни өсәс көтүрмүш, икәналарын дахилдә чалышышы, ушагларын вә көңләрини дунјакоғушуну тәсвир едә биләчәк әсәрләр Јаратмышдыр. М. Раагулузадәнин бүтүн әсәрләриндә јүксәк инсани кәғијјәтләр, һәчбилли, гәһрәмәнилгә, хәјир-хәһлигә мотивләри, вәтәнпәрвәрлик дүјуғлары өсәсдир. О, тәкчә тәрбијәви әсәрләр Јазмаглә кифәјәтләнмәмиш, әдәбијјәти мөвзүдә бу мәсәлә илә алағадар олараг әдәби-тангиди мәгаләләрдә чыхыш етмиш, бир сыра мүһүм, чидди мәсәләләр дә гәлдирмишдир.

Китабадан ше'рләр, поемалар вэ һекәјәләр ушагларын һәјәти, мә'нәвијјәти, онларын фикирләрини, дүшүнчәләрини дәрриләшдирән, хәјәләрнын әнкииләшдирән мөвзүлә, һадисәләрдә һәср едилмишдир. Јазычы ше'рләриндә, поемаларында верә билмәдији